

HET GEBEURDE TE GENT 500 JAAR GELEDEN

Op 5 januari 1477 sneuvelde Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, in de slag bij Nancy. Hierdoor werd Maria van Bourgondië, enige dochter van Karel de Stoute, erfgename van het Bourgondische rijk.

Maria van Bourgondië werd geboren te Brussel op 13 februari 1457. In 1465 overleed haar moeder Isabella van Bourbon; twee jaar later overleed haar grootvader Filips de Goede, die geregeerd had van 1419 tot 1467. Karel de Stoute huwde te Damme op 2 juli 1468 met Margaretha van York, zuster van koning Edward IV van Engeland. In 1471 zal haar grootmoeder langs vaders zijde Isabella van Portugal overlijden.

Toen het bericht van de dood van Karel de Stoute Vlaanderen bereikte, verbleef ze samen met haar stiefmoeder in het Prinsenhof. In de Sint-Janskerk - de latere Sint-Baafskathedraal - werd een plechtige zielmis ter nagedachtenis van de grote hertog opgedragen.

“Geen onkosten werden gespaard : van het Prinsenhof tot aan de kerk droegen tweehonderd vijftig armen van de stad, gekleed in daartoe speciaal gemaakte zwarte mantels en kaproenen, hoog opvlammende toortsen; geheel de dienst door zouden deze blijven branden, als een lugubere schittering tussen het donker bekleedsel van de kerk. Zwart rouwlaken bedekte de muren, waarop grote en kleine blazoenen, vanen en lange banieren, in taf en met franjes afgezet, aangebracht waren. Driehonderd vijf en twintig zwart-geschilderde houten staanders, waar even zoveel kaarsen in brandden, waren in lijkkapel en zijbeuken en verhoogden nog de rouwstemming die over heel de plechtigheid hing. Alles was verzorgd en men kon van het Hof getuigen, dat het niets ontzien had om de lijkdienst van de gewezen hertog zo indrukwekkend mogelijk te maken” (1)

Onmiddellijk werd de jonge hertogin geconfronteerd met zware bin-

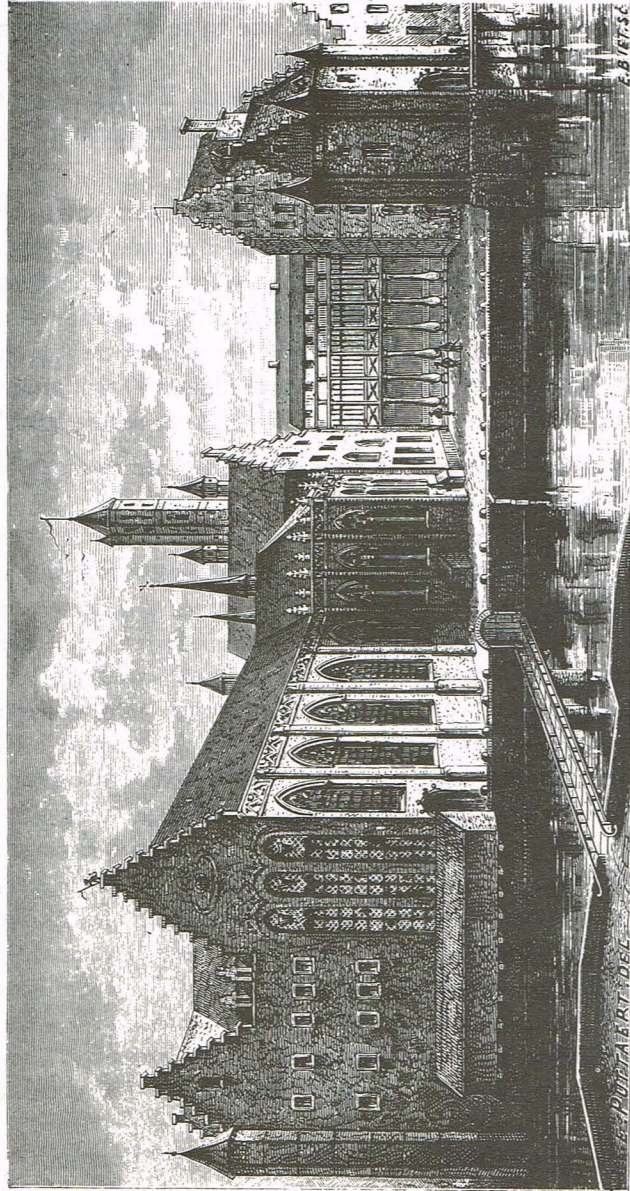
nenlandse en buitenlandse moeilijkheden. Lodewijk XI, koning van Frankrijk, (1461-1483) oordeelde het moment gunstig om zijn rijk uit te breiden. Hij had ook de vernedering niet vergeten, toen hij in 1468 verplicht werd Karel de Stoute te vergezellen naar Luik en daar de vernietiging van de stad - stad, die oproer had gemaakt op aanstoken van Lodewijk XI - moest bijwonen. (zeshonderd Franchimontezen). Lodewijk XI viel met zijn leger de Bourgondische landen binnen. Intussen werd Maria van Bourgondië gehuldigd als gravin van Vlaanderen te Gent op 11 februari.

“Den 10^{en} Februari vertrok ze uit de stad om er den volgende dag haar blijde intrede te doen. Na de mis, ter eere van den Heiligen Geest, in de St.-Pieterskerk waar ze den eed voor de kerk aflegde, begaf Maria zich met haar gevolg naar de St.-Janskerk, waar ze, naar de gebruikelijke formaliteiten, plechtig verzekerde, het land en de stad te verdedigen, Vlaanderen “vrij en in rechte” te houden en al de privilegiën te eerbiedigen” (2).

Later zal Maria van Bourgondië haar blijde intrede doen te Brugge, Leuven, Brussel, Antwerpen, Mechelen.

Op 11 februari 1477 kwamen op verzoek van de hertogin de Staten Generaal te Gent samen in het lokaal van de Sint-Jorisgilde. Nadat aan de vergadering de bedenkelijke toestand werd uiteengezet, werd hun gevraagd hulp te verlenen met manschappen en geld. De Staten Generaal waren nog verbitterd door de politiek van Karel de Stoute; wel wensten ze aan het verzoek van de hertogin voldoening te geven, maar ze vroegen een aantal rechten, die ze verloren hadden, te herstellen. Dezelfde dag nog werd het Groot Privilege ondertekend. “Het was in de haast afgemaakt en zeker onder de druk van de Gentenaars” schrijft Pirenne. Door het Groot Privilege werd het centraal bestuur en het Parlement van Mechelen (een soort hoger gerecht) afgeschaft en wordt het particularisme van de provincies hersteld. (Pirenne). “De enige duidelijke bepaling is het verbod voor de vorst om een oorlog, zelf een verdedigende oorlog, zonder de toestemming van zijn onderdanen, te beginnen.” (Pirenne) Even willen we vermelden, dat een van de artikelen bepaalde, dat de kanselier Latijn, Frans en Diets moet kennen en dat de secretarissen het Diets moeten machtig zijn.

De Gentenaars zelf hadden ook redenen om mistevreden te zijn over de Bourgondische politiek. In hun strijd met Filips de Goede hadden de Gentenaars de vrede van Gavere moeten aanvaarden, waarbij ze veroordeeld werden tot een boete van 350 000 gouden ridders. Toen Karel de Stoute zijn blijde intrede hield te Gent vroegen de schepe-

Het Prinsenhof

nen en de dekens aan Gent hun de oude voorrechten terug te geven. Er had een oproer plaats op de Vrijdagmarkt. Karel de Stoute zal de gebeurtenissen niet vlug vergeten. Een nieuw charter bepaalde, dat de schepenen niet meer mochten verkozen worden, maar werden aangeduid door de prinselijke commissaris en dat de collatieraad beperkt werd tot 200 à 300 burgers aangeduid door de baljuw, die alleen deze raad kon samen roepen. Op 8 januari 1469 zouden te Brussel de afgevaardigden van de stad Gent zich onderwerpen aan de wil van Karel de Stoute. De akte werd ondertekend door Roland Wedergate, Philippe Sersanders, Olivier de Grave, Jean Van Melle en Pierre Baudins. De Gentenaars die de jonge hertogin in hun macht hadden, wisten te bekomen dat de stad zijn verloren privileges opnieuw ontving. De Vrede van Gavere en het Calfsveld van 1468 werden verbroken. De ondertekenaars van de onderwerping aan Karel de Stoute werden aangehouden, gevonnist en terechtgesteld onder de beschuldiging van "onduechdelic gouvernement gehouden binnen de stede van Ghendt".

Maria van Bourgondië had een afvaardiging gezonden naar Lodewijk XI om te onderhandelen. Willem Hugonet, heer van Middelburg, Chaillant en Espoose en Guy van Brimeu, graaf van Meege en heer van Humbercourt maakten deel uit van de afvaardiging. Ze hadden een geloofsbrief bij, waarin Maria van Bourgondië verklaarde, dat ze enkel met de hulp van Hugonet en Humbercourt wou regeren. Dit was wel gedeelteijk in strijd met het Groot Privilege. Maar ook de Gentenaars hadden afgevaardigden naar Lodewijk XI gezonden. De sluwe en onbetrouwbare Lodewijk toonde aan de Gentenaars de geloofsbrieven ondertekend door Maria van Bourgondië. Op 9 maart werden Hugonet en Humbercourt door de Gentenaars aangehouden en tot de doodstraf veroordeeld wegens misbruik van gezag. Zie hier hoe de Chronycke van Ghendt dit vertelt.

"Item, in de weke voor de ghoeweke, ende was up den letsten dach van Maerte, werden weder vergadert alle de nerringhen in huerlieder huusen met wapenen ende stocken, ende trocken ter maert met huere banieren, ende waren vergaert vijf daghen lanck, ende op den vijfsten dach quam ter maert de Hooghe ende Mooghende princhesse Marie, biddende den ghemeenen volcke dat zy wilden gratie geven den protonotaris, den canselier van Borgondien Minheere den grave van Hemelcourt (Humbercourt), die ghevanghen laghen; 't volck ende 't ghemeente ghine te rade omme andwoorde te ghevene, belasten haer te segghene : dat

zy beswooren hadde also wel recht te doene over den rijke als over den aermen, ende dat zy wilden justicie ghedaen hebben, indien zy daer inne bevonden werden; wanof de graefnedinne de andworde verstont zeyde den ghemeenen volcke saluut ende goeden dach; zy liet daer mede gewerden heere ende wet, ende trac also t'hueren hoove.

Item, binnen derden daghe daerna waren scepenen van beede bancken, beede de dekenen, de heeren van der prinsesse daertoe gheconvutert ter pijnbanc ende scerper exame van den ghevanghen heere den canselier, den grave van Hemelcourt, ende van Mer Jan van Melle, die oppertresorier van der stede van Ghent was, die oock wonderlicke zaken te kennen gaf ghelijck d'andere alsovooren, ende de exame van dese huerlieder verkenen ende verlyde was der princhesse te kennen te ghegheven ende ghetoecht up den Witten Donderdach's morphens in 't Hof ten Walle, ende up den zelve voornoene waren zy ghehaelt uut den 's Gravensteen, ende also tot den Scepenhuse in de vierschare brocht, ende worden daer verwijst ter doot.

Item, 's achternoens waren zy brocht up de Vrydachmaert up een schavaut daer alle de neringhen in de wapenen stonden, daer eerst onthoof was mijnheere den chanselier van Borgondien, ende was te grave ghedraghen met vijftich tortsen, ende begraven t'Onse Vrouwenbroers, d'ander was Mer Jan van Melle, ruddere, ende was begraven t' Sente Michiels met tien tortsen.

Item, de grave van Hemelcoert was op een scavaut onthoof dat behanghen was met swarten lakene, omme dat hy 't gulden vlies an hadde van den grave Kaerle, en hem dochte dat men hem uut dien niet en zaude dorven ter doot in justicien bringhen, nemaer 't was hem rudderlick afghedaen, ende by sadt in eenen setele, ende also was hy onthoof al sittende, ende hy was wech ghevoert in eenen hosbaer, verdeckt met swarten lakene behanghen, daer neffens ghinghen hondert mannen in 't swarte ghecleet met rauwcapproenen in den rauwe, ende elc hadde een tortse in de hant, ende also was hy gheconvoeyhiert totter poorte, ende also wech ghevoert tot boven Atrecht daer hy graeve was, ende daer begraven."

In het raam van de huwelijkspolitiek van de Bourgondische hertogen had Karel de Stoute zijn dochter enkele malen reeds verloofd, maar telkens was de verloving om een of andere reden verbroken. Maria van Bourgondië was trouwens de rijkste bruid van het Westen. Het laatst was ze verloofd met Maximiliaan van Oostenrijk (geboren te

Wiener-Neustadt op 22 maart 1459) en zoon van Frederik III, keizer van het Duitse rijk. (1440-1493). Maar ook Lodewijk XI wenste een huwelijk tot stand te brengen tussen de rijke hertogin en de jonge dauphin, de toekomstige Charles VIII (geboren 1470). Maria van Bourgondië wees een verloving met de zevenjarige Charles af en in een brief van 28 maart 1477 verzocht ze Maximiliaan zo snel mogelijk naar de Nederlanden te komen. Reeds op 21 april werd het huwelijk tussen Maria en Maximiliaan per procuratie te Gent voltrokken. Maximiliaan spoedde zich nu naar het verre Gent langs Graz, Salzburg, Frankfort, Keulen, Leuven, Brussel, Dendermonde. Overal werd de prins met grote vreugde ontvangen. Op 18 augustus 's avonds was hij te Gent.

“Gent zou Maximiliaan met de meest grootse staatsie ontvangen, Jan van Dadizeele, hoofdbaljuw der stad, kwam hem met vijfhonderd witgetuigde, bereden paarden tegemoet. Overal wapperden bontkleurige vlaggen en op ieder dezer waren aangepaste leuzen geborduurd : *“Tu es dux et princeps noster, pugna praelium nostrum !”* *“Omnia quae dixeris nobis, faciemus !”*

De feestelijke versiering van huizen, straten en pleinen, de jubelkreten der massa en de blijheid, die op aller gezichten straalde, spraken boekdelen. Maximiliaan voelde dat hij hier welkom was, en het was dan ook met een dankbaar en in fiere zelfbewustheid, dat hij het binnenplein van het Prinsenhof opreed, waar zijn verloofde met heel haar hofhouding ongeduldig naar zijn komst wachtte.

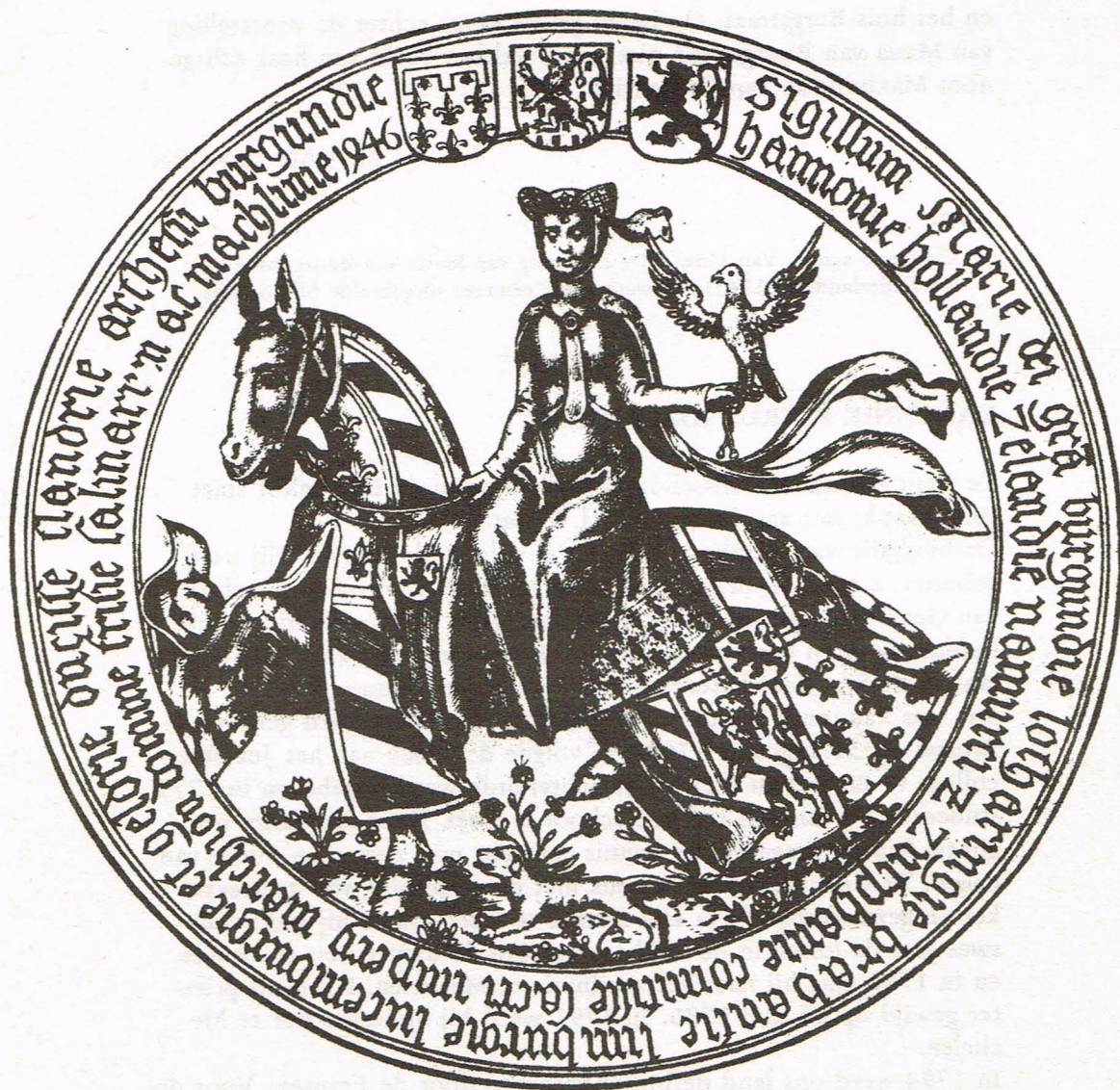
In de slotkapel van het Prinsenhof werd het huwelijk van Maria van Bourgondië met Maximiliaan van Oostenrijk ingezegend. De staatsie, in dewelke dit plaats vond, was het aangepaste kader voor deze plechtige verbinding van de zoon van keizer Frederik met de rijkste erfgename ter wereld. Wat een rijkdom aan kleren en wat een weelde voor het oog ! Maria droeg een wit satijnen kleed, heel met goud bestikt en overdekt met een hermelijnen manteltje. Op haar hoofd schitterde de kroon van Bourgondië, met de zeldzaamste juwelen versierd. Naast haar ging Maximiliaan, in een prachtige, zilveren uitrusting gedost; vóór haar, de twee kinderen van den hertog van Gelre, die allebei een zware wassen kaars droegen. Philippe de Croy, graaf van Chimay, en Lodewijk van Gruuthuse, graaf van Winchester, leidden de groep; ze zouden als getuigen optreden. De eredames van de prinses omringden de hertogin douairière, Margaretha van York, die achter het paar aantrad; in haar nasleep bevonden

zich Josse van Lalaing, heer van Montigny, Jean de la Bouverie, voorzitter van den Grooten Raad, Olivier de La Marche, Jean du Fay, gouverneur van Luxemburg, hertog Karel van Gelre en Jan van Dadizeele, hoofdbaljuw van Gent, die allen van Maria speciale stoffen gekregen hadden "*pour estre plus honnestement vestus au jour et feste des distes nosces*". Ook de Duitse ambassade was aanwezig : de bisschop van Metz blonk tussen allen uit met zijn rijkelijke mantel van gouden laken, welke een nieuwe schittering in die stemmige hofkapel bracht. Toen allen daar waren, zong de pauselijk legaat de Heilige Mis en zegende het huwelijk in." (3)

Voor de geschiedenis van ons land en van West-Europa was dit huwelijk buitengewoon belangrijk. De Nederlanden kwamen onder Oostenrijks bestuur. In werkelijkheid heeft Maria van Bourgondië slechts enkele maanden geregeerd. Na haar huwelijk nam Maximiliaan van Oostenrijk de leiding in handen. Maria van Bourgondië had drie kinderen : Filips (Brugge 22.6.1478) de toekomstige Filips de Schone, Margaretha (Brussel 10.1.1480), de toekomstige landvoogdes Margaretha van Oostenrijk en Frans (Brussel 2.9.1481), die reeds in december 1481 stierf. Zeker moeten we niet vermelden, dat Maria van Bourgondië de grootmoeder is van de toekomstige keizer Karel, die te Gent werd geboren in 1500.

Maria van Bourgondië stierf te Brugge op 27 maart 1482 na een ongeval met haar paard. De grafmonumenten van Maria van Bourgondië en van Karel de Stoute in de Onze-Lieve-Vrouwkerk te Brugge zijn vermaard.

Tot hier het tragisch lot van een jonge prinses bondig samengevat. Over de afbeelding van het zegel van Maria van Bourgondië nog een woordje uitleg. Dit zegel werd gegraveerd door de Gentse goudsmid en graveur Corneille de Bont (geboren omstreeks 1450). die acht maal deken van zijn gilde zal zijn tussen 1487 en 1501. De legende luidt : "*Sigillum Marie, Dei gracia Burgundie, Lotharingie, Brabantie, Limburgie, Lucemburgie et Geldrie ducisse, Flandrie, Arthesii, Burgundie, Hannonie, Hollandie, Zelandie, Namurci et Zutphanie comitisse, Sacri Imperii marchion, domine Frisie, Salinarum ac Machlinie. 1476*". Wat beduidt : zegel van Maria bij de gratie Gods hertogin van Bourgondië, Lotharingen, Brabant, Limburg, Luxemburg en Gelderland, gravin van Vlaanderen, Artois, Bourgogne, Henegouwen, Holland, Zeeland, Namen en Zutphen, markiezin van het Heilig Keizerrijk, dame van Friesland en Mechelen, enz." De datum wekt verwondering : in die tijd echter veranderde het jaartal pas op 1 maart,

Zegel van Maria van Bourgondië.

zodat het zegel gegraveerd werd in februari 1477. Boven het hoofd van de hertogin prijken drie schilden : Artesië, Franche-Comté en Bourgondië. Maria van Bourgondië is voorgesteld als amazone met de valk op de rechter hand; deze voorstelling komt reeds voor op de zegels van haar voorzaten in de dertiende eeuw.

Te Gent zijn twee gevels versierd met de beelden in bas reliëf van de graven van Vlaanderen, nl. het huis De Hazewind, Lange Munt 24

en het huis Burgstraat. Op beide gevels komt echter de voorstelling van Maria van Bourgondië niet voor, wel het beeld van haar echtgenoot Maximiliaan van Oostenrijk.

M. VAN BERGEN

NOOT

- (1) Ontleend aan P. Van Ussel : De regering van Maria van Bourgondië over de Nederlanden. (1943) Dit werk geeft een zeer uitgebreide bibliografie.

KANUNNIK PETRUS JOZEF TRIEST

Te Gent bestaat een Bisschop Triestlaan en in de Bijlokehof staat een gedenkplaat aan kanunnik P.J. Triest.

De biografie van bisschop A. Triest is voldoende gekend. Hij werd geboren te Beveren in 1577 en werd in 1622 de zevende bisschop van Gent. Hij verwierf onder meer een grote vermaardheid om zijn liefdadigheid en om zijn mecenaat. Hij overleed in 1657. Zijn praalgraf in de Sint-Baafskatedraal is het werk van Duquesnoy.

Wie was kanunnik Petrus Jozef Triest ? P.J. Triest werd geboren te Brussel op 31 augustus 1760. Hij volgde de lessen aan het Jezuïeten-college te Brussel en toen de Jezuïetenorde werd opgeheven in 1773 studeerde hij aan een Latijnse school te Geel. Door zijn tante begijntje had de jonge Petrus kennis gemaakt met zieken en ouden van dagen. Te Geel maakte hij kennis met de verpleging van geesteszieken in gezinsverband. Na zijn studies te Geel volgde hij gedurende twee jaar de lessen in de wijsbegeerte aan de universiteit te Leuven en in 1782 ging hij naar het seminarie te Mechelen. Hij werd priester gewijd op 16 juni 1786. In 1791 werd hij onderpastoor te Mechelen.

In 1794 werd ons land definitief veroverd door de Fransen. Voor de geestelijken brak een buitengewoon moeilijke tijd aan. In 1797 weigerde Triest de eed van haat jegens het koningschap af te leggen en hij kwam alzo op de lijst van de "prêtres réfractaires". Pastoor Triest trekt nu naar Ronse, waar hij onmiddellijk moet onderduiken. Na het Condordaat in 1802 kon pastoor Triest weer in het openbaar zijn zending vervullen. In zijn eerste preek in het openbaar gehouden legde pastoor Triest de nadruk op de beoefening van de naastenliefde. Hij gaf hierbij het voorbeeld door het oprichten van een wees-